

Rejseberetning fra

American Educational Research Association 2005, Annual Meeting, “Demography & Democracy in the Era of Accountability”. April 11-15, Montréal

Lene Tanggaard, Ph.d., adjunkt i pædagogisk psykologi. Aalborg Universitet

Søndag d. 10. april landede jeg i Montréal for at følge stierne i det amerikanske forskningslandskab inden for pædagogik. På vejen, i de højere luftlag i flyveren, havde jeg forsøgt at danne mig et overblik over det tilsendte program på 450 sider med mange spændende indlæg om kvalitativ forskning, situeret kognition, evaluering, læreruddannelse, arbejdspladslæring etc.

Flyveturen var dog ikke bare programlæsning og overblik. Jeg sad ved siden af en canadisk mand, der ganske imponerende anvendte 3 forskellige cremer undervejs, skum til håret og læbepomade. Han var bosiddende i Vancouver og havde været til samtale i München angående et job i Washington. De rigtigt sjove casestudieemner kommer altid uventet.

På jorden i det forårskolde Montréal i Quebec i det østlige Canada var træerne endnu nøgne uden nye grønne skud. De nøgne træer til trods tilbød Montréal en god forsknings-infrastruktur med masser af hotelværelser og konferencerum. Her var desuden en vrimmel af butikker, restauranter og kaffebarer til at opsuge de mange gæster. På hotellet blev jeg hurtigt koblet på det trådløse net. Fra værelset på 15. etage var der udsigt til en pool, der var rene håndklæder til 5 personer og en seng bred nok til tre overvægtige. Jeg vil på de næste sider fortælle fra udvalgte sessioner og forsøge at viderebringe den faglige inspiration fra konferencen.

På førstedagen af konferencen var jeg til to gode sessioner nøje udvalgt ud fra min interesse for situeret læring og kvalitativ forskning.

Første omgang var et symposium om praksisfællesskaber med Hugh Mehan fra University of California – San Diego som ordstyrer. Bidragsyderne, der alle var forskere på universiteter i den californiske bugt langs San Diego og San Francisco, fremlagde konkrete studier, hvor de havde forsøgt at designe kriterier for og implementere praksisfællesskaber i skolesammenhænge. Det var blandt andet blandt lærere, studerende på universitetet, blandt elever i grundskolen og online. Disse studier formidles i øvrigt i en kommende bog (Barab, Warren, de Valle & Fang, in press). Alle studierne var kraftigt inspireret af Etienne Wengers bog fra 1998 om praksisfællesskaber, men spørgsmålet var, om de havde fanget den egentlige mening med praksisfællesskabsbegrebet. Kan man overhovedet designe et praksisfællesskab?

Studierne, der her blev fremlagt, syntes mere at være eksempler på forskeriværksatte sociale eksperimenter, der brød med de eksisterende praksisfællesskaber i de konkrete sammenhænge,

end egentlige eksempler på praksisfællesskaber. Det gjaldt eksempelvis Heather Lattimers design af en ny organisation blandt lærere på en skole, hvor teamarbejde og nye mødestrukturer var højest på dagsordenen. Mange af lærerne beskrev, efter en indledende modstand, den nye arbejdsstruktur som god, men den brød tydeligvis med de måder at samarbejde på, som var den hidtidige praksis blandt lærerne. Sasha Barabs forsøg på at definere kriterier for et praksisfællesskab var motiveret af en frustration over den uklarhed, der eksisterer i forhold til praksisfællesskabsbegrebet. Er det eksempelvis en fysisk ansamling af mennesker, hvor fælles opgaver og værdier er påkrævet? Barabs pointe var yderligere, at klare begrebskriterier letter arbejdet med bevillinger til forskning. På trods af de gode pointer kom kriterierne dog til at virke som nærmest religiøse moralske påbud om fælles praksis, respekt for forskellighed, fælles forståelse, gensidig afhængighed etc. Symposiet var dog alt i alt rigtig spændende, og det tyder på, at der flere steder arbejdes med en konkret videreførelse af ideer bag situeret læring.

Den næste session var en inviteret diskussion om kritisk kvalitativ og kvantitativ forskning i pædagogik. Her bidrog Frederick D. Erickson, Carol D. Lee, Hugh Mehan, Jeannie Oakes, Victoria Purcell-Gates og Peter McLaren (alle fra Californien) med korte og personlige bud på, hvad det vil sige at arbejde kritisk som pædagogisk forsker. De har alle intensiv og mangeårig erfaring med forskning og både Erickson, Lee & Mehan pointerede, at et element af kritisk forskning er at formidle klart for at få forskningen ud i et bredere publikum. Erickson betone vigtigheden af at arbejde med små aktionsforskningsdesign over tid i konkrete sociale sammenhænge. Han sammenlignede det med at passe blomster. Det kræver analyse af betingelser for vækst, små og gradvise interventioner, kontinuerlig monitorering af plejen og evaluering af fremgangsmåden. Forestillingen om en generaliseret intervention, der vil passe til alle "blomster", var han meget kritisk overfor. Kvinderne indledte alle deres oplæg med henvisninger til egen personlige historie. Lee fremdrog hendes egen opvækst som afroamerikaner som baggrund for en interesse for social ulighed og etnicitet, Oakes fortalte om hendes indignation som teenager over for de sociale uligheder, hun mødte i uddannelsessystemet, og Purcell-Gates henviste til sine erfaringer med altid at stille spørgsmålstejn ved det givne, dykke under og bagom umiddelbare antagelser. Sidstnævnte arbejdede i øvrigt med et social praksis perspektiv på sprogindlæring og var for nylig flyttet til Canada for at få bevillinger til hendes eksplorative og kvalitative forskning. Peter McLaren sad med sorte solbriller under hele sessionen. Han er forfatter til ikke mindre et 40 bøger og var den mest politiske af oplægsholderne. Her blev talt dunder om både revolution, neomarxisme og kritik af Bush administrationen. Hugh Mehan havde McLaren på sin højre side undervejs, så han kaldte ham konsekvent for herren til højre, hvilket morede de mindst 150 fremmødte.

Om aftenen var der inviteret reception for internationale relationer. Her mødte jeg en canadisk psykolog med speciale i pædagogisk psykologi. Han arbejdede med stress og "coping" blandt canadiske lærere i to-sprogede områder. Her var også tid til samtale med en norsk ph.d.-studerende i pædagogisk psykologi, som studerede to-sprogethed blandt tyrkiske børn i Oslo. Sene-re på aftenen endte vi på en fodboldbar med et rigtigt praksisfællesskab! Det var et helt laboratorium fra Canada for statistisk forskning. Her var både en professor, lektor, tidligere studerende og mindst 5 nuværende ph.d.-studerende. De arbejdede med grundprincipper i forskellige testdesign.

Næste dags morgen var det atter tid til det formelle program. Efter statistik var det tid til en session om analysemetoder i kvalitativ forskning. Det lille lokale, som var viet til sessionen, var propfyldt. Første indlæg fra Kathryn Roulson var utrolig elegant fremført. Nærmest en retorisk perle i sig selv. Roulson fortalte om, hvordan hun brugte tætte analyser af transskriberede interview i sin undervisning i kvalitativ metode. Argumentationen gik på at fremme refleksionen på selve interviewinteraktionen. Desuden fremdrog hun den interessante pointe, at sådanne analyser kan vise, at de ”dårlige” spørgsmål, altså dem som ikke anbefales i forskningslitteraturen, ofte kan lede til god information og gode svar. Jae Hoon Lie fremlagde sin brug af Bakhtins sociokulturelle dialogiske perspektiv som analysemetode for interview. Der var desuden indlæg om betydningen af teori i kvalitativ forskning (og den ofte lidt perifere brug af denne) og eksempler på kodevævning som analysemetode udviklet af Johnny Saldâre fra Arizona State University. Dette er en teknik inspireret af rigtig vævning med den billedlige sammenfletning af flere datatyper.

Så gik turen fra analysemetoder til en rundbordsdiskussion med en af mine helte fra 90’erne: David Kirschner, der har skrevet intensivt om situeret kognition. Her blev hele diskussionen mellem et kognitivt og et situeret perspektiv på læring trukket klart frem. Kirschner mente det nødvendigt igen at fremdrage forskellene, da et situeret perspektiv på kognition nu er alment anerkendt i begge lejre. Problemet er her, at det situerede perspektiv ofte bliver en slags underkategori til det kognitive perspektiv – og ikke ses som et radikalt andet perspektiv på, hvad viden og læring er.

Efter denne diskussion om situeret læring var det tid til mit eget oplæg om psykologers arbejde og læring i PPR ved en såkaldt rundbordsdiskussion. Her var hele 40 minutter til oplæg og diskussion. Ved at fremlægge i dette internationale miljø blev det tydeligt for mig, hvor lokal den danske struktur for pædagogisk psykologisk rådgivning er. I hvert fald skal denne beskrives helt klart, når man kommunikerer med mennesker fra andre sociale og kulturelle sammenhænge.

Onsdag var det tid til arbejdspladslæring i en session om udfordringer til forskningen inden for feltet. Det viste det sig også at være, men på en bagvendt måde. Jeg var noget rystet over den manglende begrebsmæssige refleksion i præsentationerne. Selvfølgelig var der stadig tale om de velforberedte slides, men selve læringsbegrebet blev brugt fuldstændig i flæng, og det kan undre, når nu temaet netop relaterede direkte til læring. Nu var det både den lærende organisation, e-læring, ”Return on Investment”, ”Train the Trainer” program og et sloganoplæg ”One size Does Not Fit All”. Sidstnævnte oplæg var af Susan Thomas, Ph.d. og konsulent ved IBM. En af hendes pointer var, at arbejdsstyrken vil ændre sig dramatisk over de næste 10 år, og at mange virksomheder derfor står over for udfordringer med formidling og overførsel af den megen tavse og personbårne viden blandt de erfarne medarbejdere. Problemet er samtidig, at personer og generationerne lærer på forskellige måder og er vant til vidt forskellige pædagogiske former. Problemerne ved at videreføre den personbårne eller den tavse, virksomhedsbårne viden kræver et fokus på læring på arbejdspladsen tilpasset den enkelte og generationsforskelle, ligesom læringsmuligheder på jobbet i dag betragtes som et gode, hvis fravær kan føre til demotiverede medarbejdere og hurtige jobskift. Et meget interessant og faktuel oplæg fra

en praktiker, men er vi mon sikre på, at menneskers og virksomheders mål og forventninger altid korresponderer? Hvad nu, hvis de ansatte lærer noget, som går i den modsatte retning af det intendede fra en virksomheds side? Bliver læringsbegrebet og forskningen om læring ikke gidsel i den positive managementsnak? Måske. En af styrkerne ved sessionen var dog netop sammenblandingen af folk fra forskningsverdenen og praktikere (med Ph.d.-grader). Denne type af udvekslinger kan være produktive for forskningen, og kan gøre forskning og anvendelse mere dynamisk sammenblandede. Men ejerskabet til disse begreber er tydeligvis helt uden for forskerens kontrol, så snart de er sluppet løs i cyperspace.

Lettere forvirret, men også med en gryende ide om, at nogle bør tage diskussionerne om, hvorvidt medarbejdere og ledelse i en praksis nu også har de samme intentioner og orienteringer for læring, ja så havde jeg lyst til at "komme lidt hjem igen". Så hvorfor ikke møde nogle af de kulturhistoriske forskere i en session om relationer mellem forskning, undervisning og service og få en god begrebsmæssig stringens serveret? I Danmark kender vi diskussioner om relationer mellem forskning og dens anvendelse, og spørgsmålet om pragmatiske kriterier for forskning med vægt på brugbarheden af denne. Men vi taler sjældent direkte om den service, der er led i at være ansat i både undervisnings- og forskningspositioner? Igen var det Sasha Barab fra Indiana State University, som jeg havde hørt den første dag om praksisfællesskaber og blandt andet King Beach fra Florida State University, som var på. Barab har specialiseret sig i "Learning Science" med fokus på især teknologi og projekter, der følger op på Michael Coles arbejde med "The 5th dimension", et virtuelt lærings- og legerum, der foruden i USA, Singapore, Kina og Tyrkiet også fungerer i Danmark. Barab har publiceret ganske intensivt bl.a. i tidsskriftet "Learning Science", og han forsøger at udvikle en socialt, kulturelt og arkitektonisk forankret forståelse af læring, inspireret af bl.a. Bruno Latour og den diskussion mellem kognitive og situerede perspektiver på læring, som har været ført i tidsskriftet "Educational Researcher" i 1990'erne. Beach arbejder med at udvikle begreber for forståelsen af relationer mellem skole og andre sociale sammenhænge som arbejdspladser, hjemmet etc. og han har udviklet en kritik af det kognitive begreb om transfer. Begge betonede i deres oplæg, som foregik uden overheads, uden manuskript og i en behagelig dialogisk form, at de så service som et væsentligt aspekt af deres liv som universitetsansatte. Med det mente de projekter, som også involverer en forandring i andre menneskers liv. Barab fremhævede ganske entusiastisk, hvordan projektet "The 5th dimension" har som sit sigte at få børn til at tænke og i sidste ende se nye handlemuligheder i deres liv. Han fremhævede problemerne med at opnå et egentligt partnerskab og samarbejde med de involverede i en sådan praksisforskning og betonede tillid, intervention og bæredygtighed som helt afgørende for samarbejdsprocessens forløb.

Beach fremhævede et projekt fra Kathmandu i Nepal, hvor servicedelen i projektet gik ud på at sikre gadebørns fremtidige muligheder for at blive legitime medlemmer af samfundsmæssigt anerkendte praksisfællesskaber. Det handlede ikke kun om at få børnene i skole, men lige så meget i at få dem involveret i et arbejdsliv med fremtidsudsigter, men netop af denne grund gik projektet også i stå. Samarbejdsrelationerne til forskningsfondene blev afbrudt, da man fandt ud af, at projektet ikke kun gik ud på at få børnene i skole, men faktisk understøttede ikke helt legale arbejdsforhold. "The Spencer Foundation" så kun formel skolegang som et mål med projektet og hele ideen i projektet om, at der kan findes flere, varierende udviklingsveje (også udenom skolen) for børnene, blev slet ikke set. Vi har således ikke sammenfaldende

ideer om den rigtige og bedste service – eller læring for så vidt. Her var der også lagt op til en selvkritisk vinkel på eget forskningsvirke. Hvor meget skal/kan en såkaldt servicedel således fylde i et liv som universitetsansat – og i det hele taget? Hvordan overskue de mange komplicerede forhold, som pludseligt involveres i forskningen, når det ikke kun bliver antallet af publikationer, men også intenderede forandringer af verden, som tæller – i hvert fald for en selv? Ganske spændende og en diskussion, som helt sikkert også vil dukke op i Danmark med de øgede eksterne bevillinger til forskningen. Måske også et tema for undervisning og forskning i kvalitative metoder?

Torsdag begyndte med en session om forsøg på integrationer af kognitive og socio-kulturelle vinkler på læring inden for især de naturvidenskabelige fag. James Greeno, der er en stærk eksponent for et situeret perspektiv på kognition indledte med at forklare et muligt situeret perspektiv på begrebsindlæring i skolen forstået ud fra begreber som forskellighed i perspektiv, fælles forståelse og det situerede indhold af videnskabelige begreber. Derefter fulgte studier af interviewpositioner og perspektiver i undervisningen, et græsk studium af børns opnåelse af forståelse af jordkloden via enten mentale repræsentationer eller globusen som kulturelt redskab og et japansk studium af betingelser for skolebørns opnåelse af forståelse for fotosyntesen. Forsøg på integration bliver dog ofte, som også påpeget af opponenterne, blinde for de afgørende ontologiske og epistemologiske forskelle mellem henholdsvis et kognitivt og et socio-kulturelt perspektiv, men spændende konkrete forsøg med muligheder for børns begrebsudvikling i skolen.

Efter en omgang begrebsdiskussion måtte jeg tilbage til diskussionen om den kvalitative forskning. Her skulle nyhedsbrevets tidligere redaktør optræde med Brinkmann og eget fokus på de etiske aspekter af en blindhed over for de manipulerende aspekter ved den såkaldte progressive og frigørende kvalitative forskning. Salen var stuvende fuld og pointerne om en ukritisk retorik om frigørelse, omsorg og empati knyttet til det kvalitative interview blev vel modtaget. Her var også andre oplæg, hvor det blandt andet blev diskuteret, hvordan den kvalitative forskning kan bevæge sig væk fra evalueringskriterier knyttet til en objektivistisk og maskulin forskningsverden. Desuden fremdrog Peter Taylor, hvordan en fokusering på metode kan gøre blind for det fænomen, forskeren søger at blive klogere på. En ganske god pointe – som jo er alment kendt for mange praktiserende lærere, psykologer, læger etc. Det partikulære fænomen kræver en partikulær intervention – informeret af metodeovervejelser.

En rejseberetning skal ikke fortsætte i det uendelige, selv om der er meget at fortælle. En sidste pointe må dog med. Patti Lather, som flere af nyhedsbrevets læsere nok kender fra sin bog "Troubling Angels" fra 1991 om amerikanske kvinder, der lever med AIDS, skal have det sidste ord. I sin session fremhævede hun et nødvendigt opgør med den radikale konstruktivisme. Hun spurgte til en refleksion på, hvad vi gør, kan og vil med forskning relateret til uddannelse og pædagogik. Hun talte om, at forskerne bør diskutere de ændringer af verden, som videnskaben kan bidrage til frem for at være optaget af endeløse diskussioner om demarkationer mellem "dem og os". Så lad dette være denne rejseberetnings opbyggelige pointe. Forskning ændrer verden eller i det mindste vores begreber om denne, men vi bliver nødt til at overveje og diskutere hvordan, hvornår og med hvilke konsekvenser.